

Kilka uwag o stanowisku chamedafne północnej *Chamaedaphne calyculata* w rezerwacie przyrody „Jesionowe Góry” w Puszczy Knyszyńskiej

W trakcie sporządzania w 1997 r. planów ochronnych rezerwatu leśnego „Jesionowe Góry” w Puszczy Knyszyńskiej potwierdzone zostało stanowisko chamedafne północnej *Chamaedaphne calyculata*, najrzadszego przedstawiciela elementu borealnego we florze Polski.

Stanowisko to podawane przez Sokołowskiego (1976, 1985, 1995) wykazano w „Polskiej czerwonej księdze roślin” (Kruszelnicki 1993) jako nie potwierdzone po 1980 r.

Stanowisko wymienionego gatunku znajduje się w borze bagiennym *Vaccinio uliginosi-Pinetum* na terenie Nadleśnictwa Czarna Białostocka w oddziale 130, w południowo-wschodniej części wydzielienia „i” uroczyska Łosiczanka, wchodzącego w skład rezerwatu przyrody „Jesionowe Góry”.

Populację chamedafne tworzy kilka dużych kęp złożonych z pędów osiągniętych wysokość 0,6–0,8 m i ponad 100 młodych odrostów wysokości od kilku do 40 cm, wyrastających z pędów położonych się w darni torfowcowej. Te ostatnie świadczą o rozmnażaniu wegetatywnym. W trakcie prac prowadzonych od marca do sierpnia 1997 r. nie zaobserwowano kwitnienia i owocowania. Wczesną wiosną znaleziono na szczycie jednego z pędów szczątki owocostanu. Nie daje to jednak pewności co do rozmnażania generatywnego. Na słabą kondycję roślin wskazują brunatne przebarwienia dolnych liści na starszych pędach. Autorzy nie zaobserwowali śladów zgrzyzania pędów przez zwierzyne płową.

Bór bagienny, w którym rośnie chamedafne, to wysokopienny las z drzewostanem sosnowym. Zwarcie koron wynosi tu około 40%. Luźny podszyc, zwarcie około 10%, tworzą: sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*, brzoza omszona *Betula pubescens*, topola osika *Populus tremula* i świerk pospolity *Picea abies*.

Runo jest bujne, choć ubogie w gatunki. Panuje w nim borówka bagienna *Vaccinium uliginosum*. Obficie rosną także: borówki – czernica *V. myrtillus* i brusznica *V. vitis-idaea* oraz wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*. Do rzadko spotykanych należą: modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*, żurawina błotna *Oxycoccus palustris* i turzyca pospolita *Carex nigra*.

Obniżenia międzykępkowe wypełniają zwarte kobierce mchów. Obok torfowców: zakrzywionego *Sphagnum apiculatum*, średniego *S. magellanicum* i błotnego *S. palustre* rosną tu: rokieta pospolity *Entodon schreberi* i widłoząb falisty *Dicranum undulatum*.

Porównanie zdjęć fitosocjologicznych wykonanych przez Sokołowskiego (1985) i autorów niniejszej notatki umożliwiło wstępną ocenę zmian, jakie zaszły w miejscu występowania chamedafne w ciągu 12 lat.

Wyraźnie wzbogacił się skład gatunkowy podszytu. Oprócz rosnącego przed laty świerka pojawiły się: brzoza omszona, osika i sosna. Ta ostatnia, początkowo występująca tylko w drzewostanie, obecnie wyraźnie się odnawia.

Pokrycie warstwy runa wzrosło dwukrotnie, z 30 do 60%. Szczególnie zwiększyła się liczebność borówki bagiennej, której udział wzrósł ze stopnia pokrycia „2” w 1985 r. do „4” w 1997 r. Pędy chamedafne, które bezpośrednio sąsiadują z mniej lub bardziej zwartymi płatami borówki bagiennej, są wyraźnie słabsze i uboższe w liście niż pędy rosnące w miejscach jej pozbawionych. Borówka prawdopodobnie nadmiernie zacienia pędy chamedafne, co może doprowadzić w przyszłości do zaniku stanowiska.

W ramach ochrony gatunku warto się zastanowić nad ewentualną introdukcją chamedafne na sąsiednie torfowisko wysokie Machnacz, znajdujące się również w granicach wymienionego rezerwatu. Celowa wydaje się systematyczna obserwacja stanowiska.

Michał Falkowski, Janusz Krechowski

PIŚMIENICTWO

Kruszelnicki J. 1993. *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench – *chamedafne północna*. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R.). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN i Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków.

Sokołowski A. W. 1976. *Cenny fragment Puszczy Knyszyńskiej zasługujący na ochronę*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 32, 6: 25–30.

Sokołowski A. W. 1985. *Roślinność rezerwatu Jesionowe Góry w Puszczy Knyszyńskiej*. *Parki Nar. i Rez. Przyr.* 1: 11–32.

Sokołowski A. W. 1995. *Rośliny naczyniowe Puszczy Knyszyńskiej*. *Parki Nar. i Rez. Przyr.* 1: 3–84.

Projektowany rezerwat przyrody „Czapliniec” w dolinie Odry na Opolszczyźnie

Czapla siwa *Ardea cinerea* należy do rzadszych elementów śląskiej awifauny lęgowej. Pomimo obserwowanego ostatnio wzrostu liczebnego w całej Polsce, szczególnie na południu, pozostaje ona nadal nielicznym ptakiem lęgowym. Na Śląsku w latach osiemdziesiątych w 18 koloniach gnieździło się 860 par, a obecnie w 25 koloniach gnieździ się 1350 par. Nadal jednak istnieją regiony, gdzie od lat nie odnotowuje się kolonii tego gatunku. Brak jej na przykład w takich byłych województwach, jak: walbrzyskie, katowickie, a w częstochowskim i kaliskim gnieździ się zaledwie